

Prof. dr. OLGA MIJANOVIC,
Beograd

SVEĆE U VERTIKALNOM ZELENILU NASELJA U BOKI KOTORSKOJ

U savremenim urbanističko-arhitektonskim rešenjima gradnje, sve je izraženija težnja osvajanje visina, tako da se danas čoveku najčešće nude stambeni prostori betonskih, čeličnih konstrukcija višespratnih zgrada. Ovo, na žalost, postaje sve prisutnije i u stilu gradnje na području Bokokotorskog zaliva.

Prilagodavajući se novonastalim uslovima življenja, čovek u iskonskoj potrebi za što neposrednijim prisustvom cveća, kao sinonima prirodnog i lepog, u zamenu za oduzeti kućni vrt u nivou zemlje, počinje da «traga» za novim prostorima za njegovo gajenje.

Pri tome čovek koristi sve otvore, prelome i istaknuta mesta na fasadama zgrada. Na taj način kućni vrt se prinudno «izmešta», «pomera» iz nivoa zemlje u visinu, koristeći, pri tome, prilaze, stepeništa, ulaze, predprozore, prozore, lođe, balkone, terase, ravne krovove i druge delove zgrada. Svaki od ovih delova fasada zgrada potencijalno predstavlja *jediniću primene, korišćenja cveća*. Na taj način stvara se posebni tip *vertikalnog zelenila* u naselju.

Ovaj rad ima za cilj da ukaže na jednu specifičnu, a veoma značajnu komponentu zelenila u naseljima proučavanog područja. U okviru ovoga rada biće evidentirane i grupisane biljne vrste koje se kao cveće koriste u vertikalnom ozelenjavanju fasada zgrada u naseljima od Igala, Herceg-Novog, Meljina, Kamcnara, Morinja, preko Perasta, Kotora, Prčnja, Lepetana, Lastve do Tivta. Uz ocenu stanja, bioloških i dekorativnih vrednosti cvetnih vrsta, biće dati predlozi njihovog celishodnijeg i funkcionalnijeg korišćenja u naseljima proučavanog područja.

Kada se govori o mogućnostima primene cveća u ozelenjavanju naselja, najčešće se misli na kategorije zelenih površina u okviru naselja (kao što su skver, park, zelenilo duž ulica u sklopu

blokova zgrada, površine specijalne namene, kućni vrtovi i dr.). Pri tome se, u potpunosti, zanemaruje zelenilo na fasadama zgrada, odnosno *vertikalno zelenilo*.

U ovoj kategoriji zelenila cvetne vrste svojim oblikom, mirisom, bojom i veličinom cvetova ili listova, odnosno svojim habitusom, postaju nezamenljivo izražajno sredstvo u oživljavanju, i stvaranju ritmičnoprostorne dinamike u masi sivih čeličnobetonskih i kamenih — mrtvih materijala — u ansamblu naselja. Blagodareći, upravo, ovoj komponenti zelenila, omogućeno je ostvariti Kurbižijeve zamisli o stvaranju »zelenih protoka« kroz građevine, čime se u dobroj meri gube granice gde se završava otvoreni, a gde započinje zatvoreni prostor.

Smišljeno i planski primenjeno, cveće može biti značajna dopuna arhitekture u ansamblu naselja. Pri tome se mora posvetiti posebna pažnja odnosu biljnih elemenata i arhitekture objekta, kao i njihovom međusobnom dopunjavanju. U tom smislu na proučavanom području ima vrlo uspešnih tvorevina, na kojima su se zajedno, i, što je veoma važno, pravovremeno, još u fazi projektovanja objekta našli arhitekta — projektant i stručnjak za pejzažnu arhitekturu.

Na slici 3 vidi se, izvedeni arhitektonsko-gradevinski objekat, sa betonskim koritima (arle) u istom stilu i boji kao fasada zgrade, koja su oblikovana cvetnim vrstama specifično mediteranskog karaktera. Ovde su naizmenično, u trakama dužine od 1 do 1,5 m, a širine oko 0,5 m (odgovara širini arle), gusto zasadene *Cineraria maritima*, *Santolina viridis*, *Lavanda officinalis*, *Santolina chamaecyparissus glauca*, *Chrysanthemum frutescens* i *Rusmarinus officinalis*. Ovo su, uz to, i vrste kod kojih se orezivanjem može održavati željeni oblik i visina. Sve zajedno uzeto, dovelo je do harmoničnog povezivanja ili, bolje reći, »uranjanja« objekta u širi prostorni ambijent.

Gajenje cveća u visećim posudama, zakačenim o zidove ili podove na isturenim delovima fasada zgrada, pruža veoma velike mogućnosti u oživljavanju i detaljizaciji same građevine. U tom pogledu, na proučavanom području, pružaju se izvanredne, istina još uvek nedovoljno iskorišćene, mogućnosti primene cveća. Teško bi se moglo reći gde su te mogućnosti veće, u novosagrađenim stambenim, posebno u porodičnim, zgradama (karakterističnim za sva naselja) ili pak u starim od kamena zidanim kućama (D. Kostanjica, Morinj, Perast). Za ovu formu primene cveća pored vertikalna na zidovima lođa, polulođa i balkona, mogu vrlo dobro da se iskoriste prozori sa kaptcima i rešetkama, manji ispusti na zidovima (Sl. 5). Na ovim mestima, prikladnim držačima, kukama ili pak policama sa zaštitnom ogradom (da posude ne padnu) kače se i pričvršćuju posude sa biljkama. U mnogim mestima u Boki Kotorskoj sreću se izvanredni prizori, sa brojnim detaljima, ovako oplemenjenih kamenih zgrada (Herceg-Novi, Perast).

U okviru kategorije vertikalnog zelenila u naseljima duž Bokotorskog zaliva, evidentiran je vrlo veliki broj biljnih vrsta, koje se gaje kao cveće.

Napominje se da u okviru ovoga rada nije bilo moguće, sem neznatnih izuzetaka, evidentirati i niže taksonomske jedinice. Pri tome su vrste grupisane prema stepenu zastupljenosti, odnosno obimu primene i korišćenja. Asortiman od 209 različitih cvetnih vrsta podeljen je na *vrlo retko* — pojedinačno (do 100 biljaka), *retko* (do 500), *često* (500—1000) i *vrlo često zastupljene* (preko 1000). Unutar grupa, biljke su navedene abecednim redom početnog slova naučnog naziva svake pojedine vrste cveća.

Vrlo retko zastupljene vrste cveća su: *Achillea filipendulina*, *Acorus gramineus variegatus*, *Adiantum capillus veneris*, *Agava americana albomarginata*, *Agava americana aureovariegata*, *Agava ferox*, *Aloe aristata*, *Aloe latifolia*, *Althea rosea*, *Alyssum maritimum*, *Ananas comosus*, *Anemone coronaria*, *Anthurium scherzerianum*, *Astrophytum myriostigma*, *Asparagus falcatus*, *Aucuba japonica crotonifolia*, *Azalea indica*, *Begonia acerifolia*, *Begonia ricinifolia*, *Billbergia nutans*, *Bryophyllum tubiflorum*, *Canna indica*, *Celosia cristata*, *Celosia pyramidalis*, *Centranthus ruber*, *Cephalocereus senilis*, *Cercus grandiflorus*, *Chamaedoria elegans*, *Chrysanthemum indicum*, *Cineraria hybrida*, *Cineraria maritima*, *Cocos weddelliana*, *Cosmos bipinnatus*, *Crassula falcata*, *Crassula lycopodioides*, *Cyclamen persicum*, *Datura arborea*, *Diffenbachia amoena*, *Diffenbachia picta*, *Dracena fragrans*, *Dracena sanderiana*, *Eschscholzia californica*, *Euphorbia fulgens*, *Euphorbia splendens*, *Euphorbia pulcherrima*, *Ficus benjamina*, *Ficus lyrata*, *Freesia refracta*, *Gardenia jasminoides*, *Geranium macrorrhizum*, *Geranium sanguineum*, *Glaadiolus hybridus*, *Gloxinia hybrida*, *Gusmania lingulata*, *Heliotropium peruvianum*, *Hoya carnosa*, *Hyacinthus orientalis*, *Hypericum calycinum*, *Iberis amara*, *Iberis sempervirens*, *Impatiens sultani*, *Ipomoea coerulea*, *Ipomoea tricolor*, *Iris reticulata*, *Kalanchoe blossfeldiana*, *Kentia fosteriana*, *Lamium galicobdolon variegatum*, *Lavanda officinalis*, *Lilium candidum*, *Lilium regale*, *Lobelia erinus*, *Lunaria biennis*, *Mammillaria humamma*, *Melissa officinalis*, *Mentha piperita*, *Mesembrianthemum crinitarium*, *Monstera deliciosa*, *Musa paradisiaca*, *Myosotis alpstris*, *Ocimum minimum*, *Ophiopogon jaburan*, *Ophiopogon japonicus*, *Opuntia leucotricha*, *Passiflora coerulea*, *Petunia superbissima*, *Perilla frutescens*, *Phaseolus coccineus*, *Philodendron erubescens*, *Philodendron pandurae forme*, *Phlomis fructicosa*, *Phormium tenax*, *Pilea cadierei*, *Pissonia brunonianum*, *Platynerium alaicorne*, *Primula obconica*, *Ruscus hypoglossum*, *Saintpaula ionatha*, *Sansevieria trifasciata hahnii*, *Sedum spectabile*, *Selaginella emmelfiana*, *Spatiphyllum wallisii*, *Strelitzia reginae*, *Tagetes tenuifolia*, *Tradescantia viridis*, *Tradescantia ze-*

brina, *Thymus serpyllum*, *Tulipa* razne sorte, *Verbena hybrida*, *Vinca minor*, *Vinca minor variegata*, *Viola odorata*, *Vriesea splendens*.

Retko zastupljene vrste cveća su: *Aechmea fasciata*, *Agava americana*, *Agapanthus umbellatus*, *Ageratum mexicanum*, *Aglaonema costatum*, *Aloe arborescens*, *Alocasia macrorrhiza*, *Amaranthus caudatus*, *Aporocactus flagelliformis*, *Asparagus plumosus*, *Aspidistra elatior*, *Begonia tuberhybrida*, *Bellis perennis*, *Bryophyllum daigremontianum*, *Campanula isophylla*, *Cereus peruvianum monstrosum*, *Ceterach ollicinarium*, *Chrysanthemum leucantemum*, *Crinum longifolium*, *Dianthus plumarius*, *Dracena deremensis*, *Echinocactus myriostigma grisonii*, *Ficus decora*, *Festuga ovina glauca*, *Gasteria verrucosa*, *Gazania splendens*, *Impatiens balsamina*, *Lantana camara*, *Meschrianthemum deltoideus*, *Mirabilis jalapa*, *Nephrolepis exaltata*, *Opuntia ficus indica*, *Pelargonium graveolens*, *Petunia hybrida*, *Philodendron scandens*, *Plumbago capensis*, *Ricinus communis*, *Rusmarinus officinalis*, *Russelia equisetiformis*, *Salvia splendens*, *Sansevieria trifasciata laurentii*, *Santolina chamaecyparissus glauca*, *Saxifraga sarmentosa*, *Scindapsus aureus*, *Sedum boloniense*, *Solanum pseudocapsicum*, *Sedum sieboldii*, *Stapelia grandiflora*, *Tradescantia blossfeldiana*, *Viola tricolor*, *Zinnia elegans*.

Često zastupljene vrste cveća su: *Aconium canariensis*, *Aconium arboreum*, *Antirrhinum majus*, *Asparagus sprengerii*, *Begonia bulcherii*, *Begonia lucerna*, *Begonia semperflorens*, *Bergenia crassifolia*, *Calendula officinalis*, *Camellia japonica*, *Coleus blumei*, *Cyperus alternifolius*, *Dianthus barbatus*, *Dianthus semperflorens*, *Ficus elastica*, *Hedera helix* razne sorte, *Hosta plantaginea*, *Hydrangea hortensis*, *Ligularia tussilaginea*, *Matthiola incana*, *Ocimum basilicum*, *Oxalis floribunda*, *Pelargonium radula*, *Plectranthus oertendahlii*, *Portulaca grandiflora*, *Santolina viridis*, *Sempervivum lectorum*, *Setcreasea purpurea*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*.

Vrlo često zastupljene vrste cveća su: *Calla aethiopica*, *Cheiranthus cheiri*, *Chlorophytum comosum*, *Chrysanthemum frutescens*, *Crassula arborescens*, *Crassula argentea*, *Dianthus coryophyllus*, *Echeveria gibbiflora*, *Fuchsia hybrida*, *Hedera canariensis* »Gloire de Marengo«, *Pelargonium hybridum* »odier«, *Pelargonium hybridum* »dyadematum«, *Pelargonium zonale*, *Sansevieria trifasciata*, *Tropaeolus majus*.

Napred navedeni pregled ukazuje da se 209 različitih biljnih vrsta kao cveće koristi za vertikalno ozelenjavanje u naseljima Boke Kotorske. Pada u oči da je 113 vrsta (oko 54%) pojedinačno, odnosno vrlo retko zastupljeno. U kategoriji retko zastupljenih konstatovane su 51 (oko 25%), dok je čestih 30 (oko 14%) i vrlo čestih 15 (oko 7%) različitih vrsta.

Veliki broj primenjenih cvetnih vrsta čine one koje se, inače, gaje kao tipično saksijsko (sobno) cveće. Međutim, mnoge od ovih vrsta u naseljima Boke Kotorske, bez ili samo uz vrlo malu zaštitu, prezimljavaju na otvorenom polju (*Aspidistra*, *Aloe*, *Berberis*, *Kalanchoe*, *Tradescantia*, *Ficus* i dr.). Najveći broj ovih vrsta nalaze se u grupi vrlo retko, odnosno pojedinačno zastupljenih.

Vrste pužavica i visilica u detaljizaciji fasada zgrada na ovom području, sem pojedinačnih, istina, vrlo uspjelih primera primene, nisu u dovoljnoj mjeri iskorišćene. Iz ove grupe biljaka trebalo bi znatnije uvećati obim primene: *Pelargonium peltatum*, *Petunia hybrida pendula*, *Ipomoea coerulea*, *Phascolus coccineus*, *Lathyrus odoratus*, *Thunbergia alata*, zatim od saksijskih koje ovde prezimljavaju bez zaštite: *Hoya carnosa*, *Asparagus sprengeri*, *Passiflora coerulea*, *Chlorophytum comosum variegatum*, *Saxifraga saramentosa* i dr. Posebno zaslužuju pažnju veća primena ruža pužavica pa se preporučuju sledeće sorte: bele do beličastoružičaste *Ilse Krohn superior*, *Now Dawn* (izvanredno uspela primena na sl. 6), *Morgengruss*; ružičasta *Coral Dawn*; crvene do tamno-crvene *Don Juan* (odlično uspeva na više mesta), *Sympathie*, *Solo*; nijanse žute boje *Golden Glow*, *Golden Showers* i dr.

Među konstatovanim cvetnim asortimanom takode su malo zastupljene perenske vrste cveća. Neke do sada primenjivane, mada najčešće u neznatnom obimu, pokazale su se veoma zaljubljenim i efektnim. Za obimniju i češću primenu preporučuju se: *Bergenia crassifolia*, *Centranthus ruber* (izvanredan u Igalu, Morinju, Perastu), *Coreopsis grandiflora*, *Hosta plataginea*, *Santolina chamaecyparissus glauca*, *Santolina viridis*, *Stachys lanata*, *Cineraria maritima*, *Rusmarinus officinalis*, *Lavanda officinalis*, *Lamium galeobdolon variegatum*, *Vinca minor*, *Vinca major* i dr.

U celini uzeto, asortiman korišćenih cvetnih vrsta je veoma širok, mada efekti primene ni izdaleka nisu u srazmjeri koja bi se iz takve raznovrsnosti mogla očekivati. Ovo je donekle i razumljivo kada se vidi da 113, odnosno oko 80% čine vrste cveća, koje su po svom obimu primene (vrlo retke ili pak retke), praktično neuočljive.

U primeni se često na pojedinim delovima fasada, na vrlo malom prostoru (najčešće 2—3, ređe 4—5 m²), mogu naći prave manje »botaničke zbirke«. Najčešće su te »zbirke« sastavljene od 20 do 30, a ne retko i preko 50 različitih vrsta cveća. Osim toga, vrste su najčešće primenjene pojedinačno, ili dve, a ređe tri, rasute na jednoj od jedinica korišćenja (balkon, lođa, poluloda, predprozor, stepenište i dr.). Ovo je naročito uočljivo na višespratnim zgradama. Na ovim zgradama pojedinačno gledano, mnoge od jedinica korišćenja predstavljaju, vrlo uspela vrtna rešenja. Međutim, kako se ti prostori, »jedinice zelenila«, u nizovima po-

navljaju na fasadama višespratnih zgrada, zbog velikog broja raznovrsnosti primenjenih biljaka, često se stvaraju neizražajne, šarenilom prezasićene zelene mase.

Pri izboru vrsta za vertikalno ozelenjavanje fasada zgrada trebalo bi nastojati da se izbjegne preveliko šarenilo i pretrpanost. Trebalo bi češće i obilnije koristiti cvetne vrste kompaktnog rasada, jakih, izražajnih i čistih boja, sa produženim periodom dekorativnosti. Na jednoj jedinici primene izvanredni efekti mogu se postići sa jednom, a ne bi trebalo koristiti više od 3 do 4 različite vrste cveća. Odabrane vrste na mesto korišćenja, primene, na fasadama zgrada treba postavljati u grupama, »buketima«, po više zajedno u okviru iste vrste, odnosno sorte. Samo tako, u »buketima« postavljene biljke će se isticati, uočavati i suprotstavljati drugoj susednoj grupaciji.

U izboru i prostornom razmeštaju vrste cveća, veoma je važno poznavati njihove zahtevе prema svetlosti, odnosno osvetljenosti i boji fasade (fonu), mesta primene.

Najveći broj mesta primene na ovom području su sunčana (delovi orijentisani istok — jug, jugoistok — jugozapad) sa neutralnom bojom fasade. Ovakvi uslovi pružaju široke mogućnosti izbora vrsta i kombinovanja boje. Najbolje je, pri tome, koristiti vrste cveća intenzivno crvene i plave boje, što se lako nalazi u sortnom bogatstvu *Petunia hybrida*, *Pelargonium zonale*, *Verbena hybrida*. Za sunčane položaje i ciglacrvene fasade, što je dosta često kod novopodignutih zgrada, trebalo bi naći više mesta za vrste i sorte bele boje (*Petunia*, *Pelargonium*), uz dopunu tamnoljubičaste (*Heliotropium*) ili pak tamnoplave (*Ageratum*). U ovakvim slučajevima posebno se preporučuje *Lantana hybrida* koja pruža čudestan koloritni prizor u preobražaju boja: žute i narandžastožute, pa zatim tamno-ružičaste sa svetložutim središnjim cvetovima u cvasti.

Osim navedenih, za sunčane delove fasada zgrada mogu na ovom području uspešno da se koriste još i sledeće vrste: *Antirrhinum majus*, *Calendula officinalis*, *Centranthus ruber*, *Cineraria maritima*, *Coreopsis grandiflora*, *Cosmos bipinnatus*, *Dianthus caryophyllus semperflorens*, *Dianthus plumarius*, *Euphorbia splendens*, *Ipomea coerulea*, *Lavanda officinalis*, sve vrste i sorte *Pelargonium*, *Portulaca grandiflora*, *Phaseolus coccineus*, *Petunia hybrida*, *Rosmarinus officinalis*, napred navedene sorte ruža, *Santolina chamaecyparissus glauca*, *Santolina viridis*, *Stachys lanata*, *Tagetes erecta*, *Tagetes patula*, *Tropaeolus majus*, *Verbena hybrida* i dr.

Za senovite delove (orijentisane na sever, severozapad, severoistok) i intenzivne boje fasade koji se, takođe, dosta često sreću kao mesta korišćenja cvetnih vrsta u vertikalnom ozelenjavanju, potrebno je koristiti vrste mirnih, pastelnih boja.

Za senovite položaje na fasadama zgrada mogućnosti izbora su znatno manje, i treba ih tražiti među sledećim vrstama: *Aspidistra elatior*, *Aucuba japonica crotonifolia*, *Begonia tuberhybrida*,

Billbergia nutans, Calceolaria rugosa, Fuchsia hybrida, razne sorte Hedera helix, Hosta plantaginea, Hydrangea hortensis, Lamium galeobdolon variegatum, Nephrolepis exaltata, Pilea cadierie, Ophiopogon jaburan, Ophiopogon japonicus, Thunbergia alata, Vinca minor, Vinca major i dr.

Za polusenovita mesta primene, pored vrsta koje su preporučene za senovita mesta, mogu se koristiti i: Begonia semperflorens, Bergenia crassifolia, Impatiens balsaminum, Impatiens sultanii, Oxalis floribunda rosea, Campanula isophylla, Lathyrus odoratus, Lobelia eronus, Mirabilis jalapa, Tropaeolus majus i dr.

Pored napred izloženog za uspešnost rešenja u ovoj kategoriji zelenila neobično značajnu ulogu imaju posude u kojima se gaji cveće. U naseljima proučavanog područja najčešće se sreću posude od pečene gline (saksije), zatim betona, kamena, materijala od plastične mase, drveta i najrazličitiji oblici limenki. Ovako raznoredne posude kako po materijalima od kojih su izrađene, tako i po obliku i veličini, doprinose stvaranju razbijene, pa čak i neuredne slike na pojedinim delovima fasada.

U pogledu izbora posuda najbolje je kada su one date u kompleksu gradnje (na primer, pošta u Tivtu). Tada su one oblikom, veličinom i bojom prilagođene izgledu fasade. Tamo gde to nije slučaj treba birati posude bez crteža i reljefa, jednostavnih oblika, neupadljivih (najbolje neutralnih) boja i što približnije tonu boje fasade zgrade. Posude treba da su oblikovane tako da čine celinu sa biljkom, pri čemu one ipak imaju podređenu ulogu. Suviše male posude ne deluju efektno, gube se (posebno na većim spratovima) u prostoru, mada i preglomazne treba izbegavati. One treba da su veličinom i oblikom prilagođene biljci koja će se u njima gajiti (zapremina, dubina, odvod suvišne vode i dr.).

Iz izloženog može se zaključiti da vertikalno zelenilo predstavlja značajnu komponentu zelenila u naseljima Boke Kotorske.

U ovoj kategoriji zelenila neopravdano se koristi veoma širok asortiman različitih vrsta cveća. Asortiman bi po broju vrsta trebalo značajnije suziti, a neke vrste cveća po obimu primene uvećati.

Izbor i prostorni razmeštaj biljaka u ovoj kategoriji zelenila na čitavom području zasad je u potpunosti prepušten slobodnom nahođenju i ukusu korisnika jedinica primene. Potrebno je iznaći mogućnost da se evidentno prisutna ljubav i želja korisnika smišljeno usmeri.

Da bi se izbeglo preveliko šarenilo i pretrpanost, trebalo bi imati usklađeni, organizovani i dogovorni prilaz i u vertikalnom ozelenjavanju datog naselja, njegovog dela, ulice, stambenog bloka, odnosno zgrade. Ovim bi se, sigurno, u arhitektonsko-likovnom pogledu, postigli daleko bolji efekti.

Ovo nameće zadatak pred službe, koje se staraju o izgledu naselja i one koje te izgledu u privredne svrhe koriste, a to je u prvom redu turizam, da iznađu načine (savetodavna stručna služba, nabavka biljnog materijala, posuda, nagradna takmičenja i dr.) i smišljeno kanališu stvaranje naselja sa povezanim sistemom zelenila koje će biti više od prostog zbira pojedinačnih »zelenih« detalja u njima.

L I T E R A T U R A

- Bunuševac T., Vukićević E., Mijanović O. (1971): Dekorativne biljke Crnogorskog primorja — Područje Bar — Budva, Glasnik Sumarskog fakulteta, Beograd.
- Bunuševac T., Vukićević E., Mijanović O. (1977): Dekorativne biljke Crnogorskog primorja — Područje Bar — Ulcinj, Glasnik Sumarskog fakulteta, Beograd.
- Cverova A. (1967): Arhitektura i cveti, Cvetovodstvo, № 7, Moskva.
- Gidion Z. (1969): Prostor, vreme i arhitektura, Beograd.
- Kolektiv autora (1977): Ozelenenie balkonov, Kijev.
- Krstić A. (1967): Zelenilo u naselju i predelu, Beograd.
- Martinović U. (1969): Svet arhitekture, Beograd.
- Mijanović O. (1967): Cveće kao elemenat zelenila u naselju, sa osvrtom na Beograd (magistarski rad), Beograd.
- Mitt L. (1973): Priusadbenoe dekorativnoe sadovodstvo, Moskva.
- Perrichon A. (1976): Plantesde Balconen et de Terrasse, Paris.
- Titova N. (1967): Cveti na balkonah, Cvetovodstvo, № 3, Moskva.
- Schubert M. (1963): Balkon — Gärtnerei, Düsseldorf.
- Schuber E., Pesel P. (1962): Meine Garten Mein Paradies, Stuttgart.
- Tavlinova G. K. (1970): Cvetovodstvo, Leningrad.
- Trcny, C. (1969): Vos Fenêtres et Balcones, Paris.
- Voronov A. N. (1975): Cveti na balkone i dome, Simferopolj.

Summary

FLOWERS IN VERTICAL GREENS OF THE BOKA KOTORSKA SETTLEMENTS

Dr. Olga MIJANOVIC, associate professor
Institute of Landscape Architecture
Faculty of Forestry, Beograd

In the work it is pointed out that modern urbanarchitectural solutions in building have imposed, that is shown, new feasibilities in the application of flowers in greening the settlements. The importance of vertical greening of the fronts of buildings in the setting of Boka Kotorska is specially stressed. In the settlements of the studied region a large assortment of 209 different plant species used as flowers in vertical greening have been noted. The noted flower species are according to the frequency of application distributed so that: 113 are very rare, 53 rare, while 30 are frequent and 15 very frequent among the presented flower species.

The state for each form of the use of flower species in vertical greens is appraised; a critical review of their contents and application is given and then the final suggestion of actions which might lead to visual artistic effects is made.

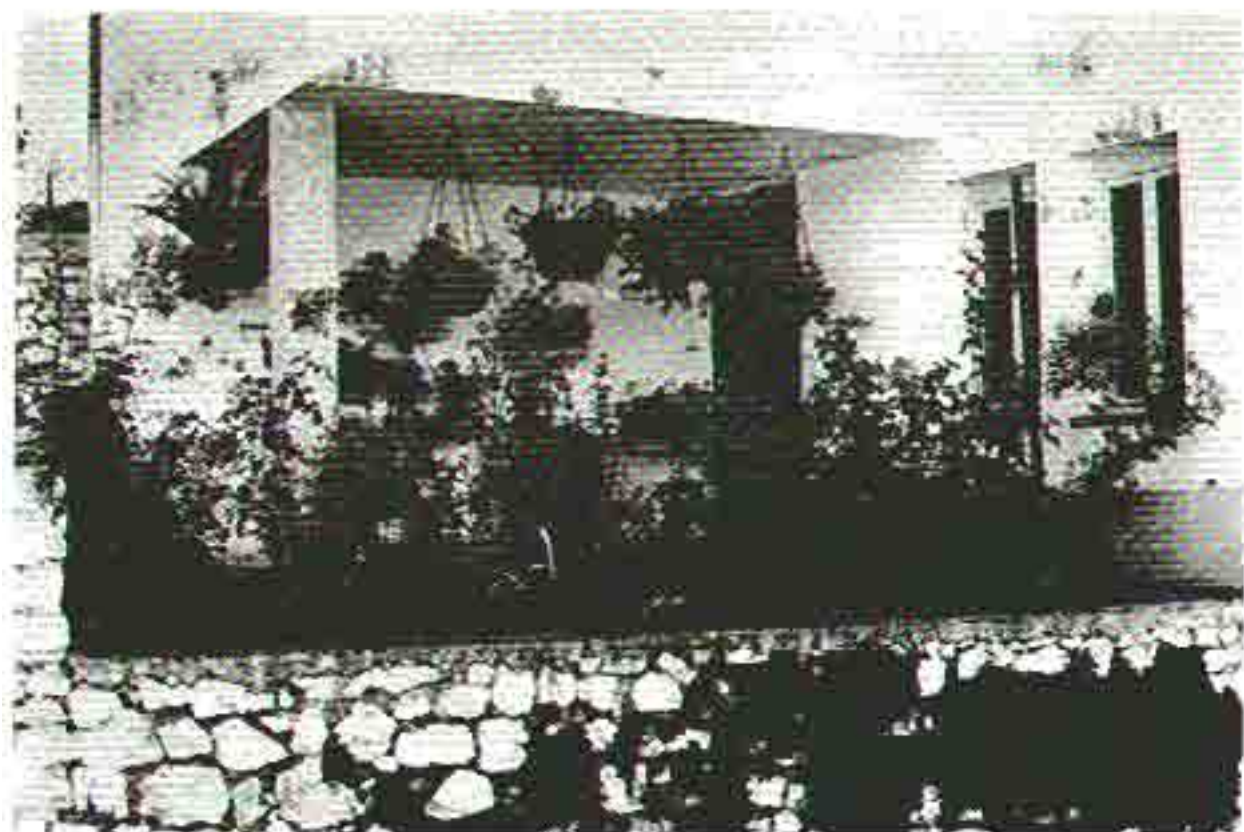
Sl. 1. ...i ova je delo zelenila naselja, Stambena zgrada, moji delo, Kotor

Sl. 2. Vertikalno zelenilo na fasadi motela «Dubrava», Herceg Novi

Sl. 3. Uspeli »zeloni« detalj.
Zgrada SUĐ-a, Herceg-Novi.

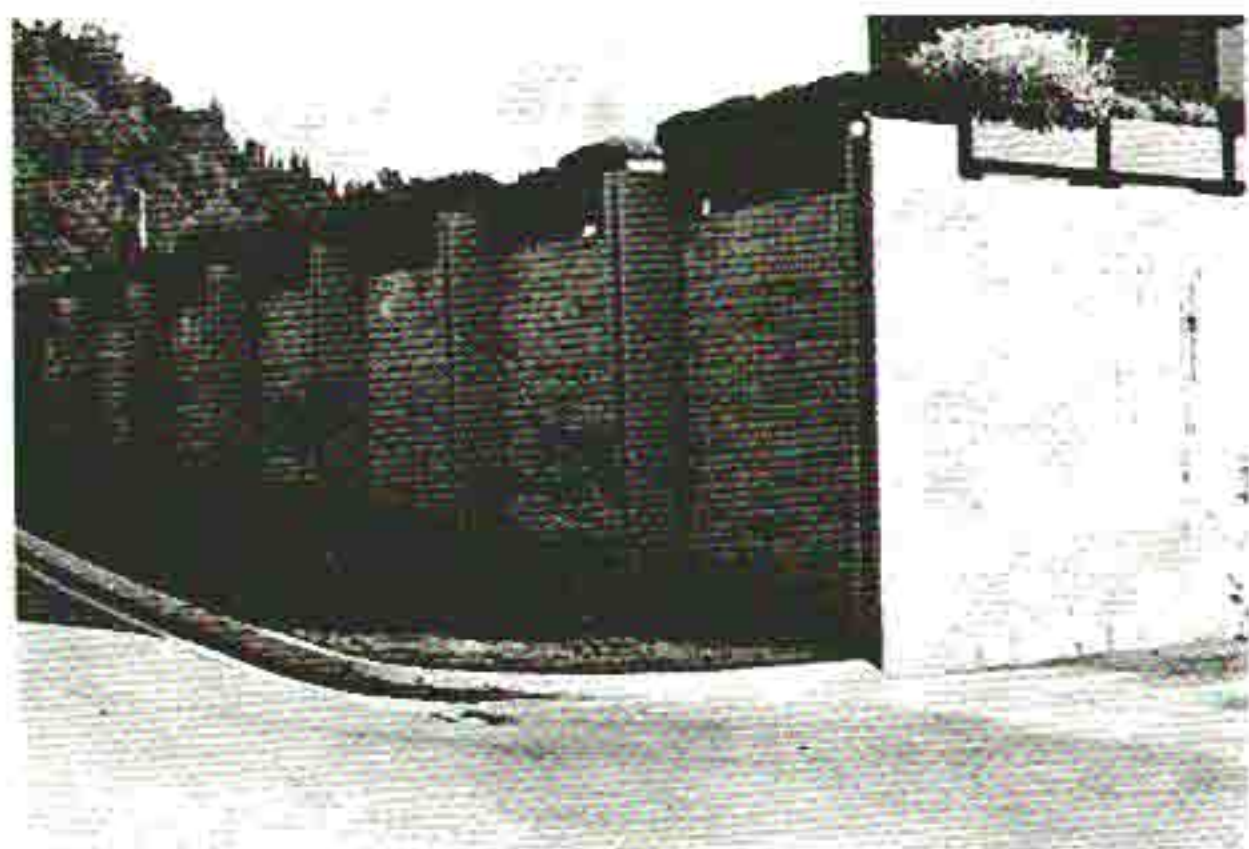
Sl. 4. Primer i mogućnosti ozelenjavanja u visecim posudama

Sl. 5. Biljkama oplemenjeni zidovi u unutrašnjosti lođe

Sl. 6. U punom cvjetu ruža puzavica Now, Dawn.
Stambena zgrada u Meljinama.

Sl. 7. Posude za cveće date u kompleksu objekta.